Liv og Minder

- Tre beretninger fortalt af

Anna Larsens hjem.
Trapsandevej 18 i Vang.

Anna Kristine Larsen

Født 11.3.1929 I Vang
Død 21.3.2004
- interview gennemført af Birgit Høyrup
efteråret 1999 til foråret 2000

Data:
Anna Kristine Larsen
f. 11. 03. 1929 i Vang, datter af Jørgen Chr. Larsen f. 31. 03. 1889 i Kerte, Fyn, d. 26. 02. 1977 og Andrea Andersen Hald f. 30. 12. 1901 i Vang, d. 23. 10. 1956 Gift 31. 05. 1927 (pastor Dinsen)

Første beretning

Annas bedstefar, morfar: Christian Andersen Hald (27.03. 1861 - 29.05 1935) havde tuberkulose og han fik fjernet det ene ben fra knæet og ned. Han var meget invalideret deraf, og kunne ikke være med i arbejdet på gården. Han kom i det hele taget ikke ud af huset, mens han før jævnligt besøgte naboer. Det kunstige ben (træben) han fik, kom han aldrig til at bruge. Han bevægede sig ved at han støttede det dårlige ben på en stol, mens han flyttede det andet ben. Fra Anna var 4-5 år plejede hun ham, hjælp ham, når han på denne besværlige måde bevægede sig ud foran huset for at sidde der, hjalp ham i seng o.s.v. De to var nært knyttet til hinanden. Morfars far: Anders Jensen Hald (f1816 i Nørhå - d.1897 i Vang) Morfars mor: Ane Jensdatter (f.1822 - d. 14. 04. 1902) Annas bedstemor, mormor: Ane Jensen (15.01. 1871 - 11.09. 1905), døde af tuberkulose da Annas mor var 3 år gammel - og eneste barn. Bedstefaderen giftede sig aldrig igen. Mormors far: Mormors mor:

Annas far, Jørgen Chr. Larsen, overtog gården i 1935. Han kom fra Fyn og tjente på gårde her på egnen, først på gård i Sennels, siden i Vang på Klostergård, i Skårup og forpagtede i 4 år den gård, som Johs. Jeppesen siden købte. Han byggede laden om i 1936. Annas bedstefar, farfar: Annas bedstemor, farmor:
I familien er der to børn: Arne Kristen (f. 28) og Anna (f.29)
Annas far tog ud som hjemmeslagter hele året, dog mest fra sidst i oktober til 1. uge af december. Han cyklede rundt og havde slagtegrejerne, slagtesav og alting, med på cyklen. Han fik 1 krone for hver gris (senere satte han prisen op til 2 kr). Inden han tog ud som slagter, skulle alt arbejdet hjemme på gården være færdigt. Han var også dagarbejder med sine to heste, Klaus og Lotte. Fire forskellige steder kom han fast; her pløjede og såede han, slog hø m.m.
Annas mor, Andrea, var sygelig og var meget tit sengeliggende. Så måtte Anna lave mad. Hun lærte hurtigt at koge kartofler; men der var andre ting, der var
sværere: Moderen dirigerede inde fra sengen, og Anna gjorde sit bedste. Når noget mislykkedes, tog moderen det meget roligt og sagde opmuntrende, at det nok skulle gå bedre næste gang!

Dagligliv
Vand fik man fra brønden, som var inde i bryggerset. Man hejsede det op med to spande, der skiftevis var oppe og nede, et stort arbejde, der krævede megen tid og kræfter. Der skulle bruges meget vand: til dyrene ude i stalden, Ø de kom ud på marken og når de kom ind om aftenen, til vask, rengøring og madlavning.
De kørte til Hundborg Mose og hentede tørv til at fyre med i husets eneste kakkelovn og i komfuret. Til grukedlen brugtes fladtørv som blev gravet på heden øst for gården. Her slog de også lyng til brug for dyrene om vinteren.
Så var der hø og halm, som var vigtigt foder. Faderen slog det, og børnene (især Anne) vendte det, når de kom fra skole. Turnips og kålroer blev også brugt til foder - og også noget i husholdningen, til blodsuppe f. eks. Børnene måtte hjælpe til med alt det forefaldne arbejde, og især Anna lavede en masse af de daglige arbejder.
De hjalp i høsten, Arne kørte med slåmaskinen, Anna bandt negene op.
Når børnene kom hjem fra skole skulle de ud i marken, luge roer, vende hø o.s.v. Det var hårdt arbejde at tage roer op om efteråret; det foregik jo også med håndkraft. Køerne skulle også flyttes ude på marken om middagen. Anna var især meget glad for hestene og passede dem: hun flyttede dem, når de stod på marken, gav dem vand, hø og halm Når forældrene var i byen om aftenen, skulle Anna og Arne i stalden og fodre heste: Anna fodrede, Arne holdt staldlygten; gik det for langsomt, satte han bare lygten og gik ind og læste. Om aftenen smuttede de tit med den snoede sti gennem heden ned til Ane og Jens, vores naboer og bedste venner; de havde staldlygten i hånden og hjemmeskoene under armen, - det var så hyggeligt. Om søndagen når de skulle i kirke, mens moderen endnu var nogenlunde rask, blev fjedervognen kørt frem, og et tæppe blev fundet til at have rundt om benene.
Fra skoletiden mindes Anna, hvordan børnene i frikvarteret kom til at hjælpe med at bære brænde ind. Det skulle bruges i den store kakkelovn. Alle kom i sving, nogle til at fylde kurvene, andre til at bære ind, andre til at hejse op og andre igen tit at stakke oppe på loftet. Når fru Thomsen var ved at bage, og vi var henne ved vandpumpen for at drikke vand, blev køkkenvinduet åbnet og en hånd fyldt med rosiner blev rakt ud til os; det smagte godt!
Lærer Thomsen kunne godt blive vred; f. eks. når drengene gik ned i haven og stjal hans blommer. - så blev der skældt ud!
En vinter, hvor Anna efter en halsbetændelse kom i skole igen, kunne hun ikke synge med den hæse stemme hun havde. Lærer Thomsen stod ved siden af hende og sagde: "Du må ikke synge. " Så blev hun sat til at stå og holde salmebogen for ham, mens han spillede på violin. Det var hårdt for armene, lille som hun var; men det var jo også en ære.
Om vinteren var de oppe på den store høj og kælke, piger og drenge, og der morede de sig rigtigt. Der var også en lille høj vest for gården; der kælkede de også sammen med nabobørnene. Engang, da deres schæferhund var med ude, kom den haltende og pibende hen til Anna på tre ben. Den frøs bare sin pote; Anna satte sig ned og varmede poten, og så gik det igen.
Hun var mere interesseret i det boglige end i det praktiske arbejde. Efter Vang Skole kom han til Hurup Realskole (ca.1940-43), derfra til Rungsted Statsgymnasium i 3 år. I 1946 begyndte han en 2'/2 års uddannelse på Haderslev Seminarium. Efter uddannelsen har han været lærer i Vildbjerg og Herning. Arne blev gift som 22-årig. Vielsen fandt sted i Danzig, men faren ville have, de skulle kirkelig vies, og denne fandt sted i Vang kirke , og efter den var der spisning i forsamlingshuset sammen med naboer og venner, skolelæreren og præsten.
Arne kom selvfølgelig hjem i ferierne. Anna husker en jul i de unge dage, hvor Arne og hun havde været i kirke juleaften. Moren var i køkkenet og faren sad inde i stuen og barberede sig og så så alvorlig ud. Anna sagde: "Jeg synes du ser så alvorlig ud, far" . "Ja, " sagde Arne så, "Han sidder vel og tænker på den bordbøn til i aften. " - Den aften blev der ingen bordbøn bedt; far sad bare ganske stille og kikkede ned. Mor kiggede på far og mig, og ingen af os sagde noget. Da der var gået et par minutter løftede han hovedet og sagde: " Værsågod" . Der var en trykkende tavshed hele den aften, og siden den aften blev der aldrig bedt en bordbøn. Anna syntes det var synd.
Brønden var muret op med kampesten fra bedstefaderens tid. Der blev sat stivere ned i brønden. Inden en mand gik ned i brønden for at arbejde, hejsede man en staldlygte ned for at se om der var ilt nok. Omkring Annas konfirmation blev der installeret en helt ny pumpe i brønden. Det var smeden fra Hellebjerg i Tvorup, der kom med den. Der var to tre stykker mere, som kom og hjalp. Man satte pris på noget ordentligt regnvejr, for så kunne man samle en masse vand i baljer og spande fra skrårenderne i taget, godt til dyrene og til storvask; og det sparede på kræfterne, - så skulle der ikke pumpes så meget op fra brønden.
Først i 70'erne gik brønden tom for vand. I en periode hentede Anna vand ved vandværket nede i Vang. Det foregik med traktoren spændt for ailetønde. Den brugtes til vand til dyrene. Vand til husholdningen hentedes i transport-spande. Så skulle de kobles på kommunens vand. Det skete det år, da Anna lå på sygehuset og fik livmoderen fjernet. Det var en dyr omgang, for de skulle betale for hele strækningen fra vejen op til huset.
Storvask var en månedlig begivenhed. Der blev tændt op i grukedlen og vaskebræt og "knofedt" blev der ikke sparet på. Tøjet skulle lægges i blød dagen i forvejen, så blev det kogt i grukedlen, så over i vaskebaljen og gnubbes på vaskebrættet, så koges en gang til, så skylles 3 gange - til al sæben var ude af tøjet, og så hænges til tørre (de fig. dage stænkes, stryges el. runes).
Til sidst blev der kogt en kedelfuld vand - og alle kom i bad efter tur ude i bryggerset. . Da der blev indlagt strøm, lejede man en vaskemaskine.

Ølbrygning. Der blev brygget øl især til jul og påske. Der blev brygget 30 - 45 flasker ad gangen. Hertil brugtes en ½ melpose rosiner. Øllet stod i kælderen. Somme tider blev trykket for stort i flaskerne, propperne røg af og kældergulvet sejlede.

Hovedrengøring. Til jul og til påske skulle der gøres hovedrent. Gardinerne skulle ned og vaskes, gulve skures og lakeres. Loftslamperne skulle skilles ad, så de kunne pudses i brasso. Lampeglassene skulle pudses, men det skulle de nu så tit. Skabstøj skulle ud til luftning og gennembørstes. Skuffer skulle ordnes, der skulle nyt papir i bunden og møltabletter lægges ved.
Det bedste Anna vidste, var når faren slagtede gris, for så lærte han hende, hvordan man parterede den. Hun var med til at save og skære den i stykker og save benene over. Moren lærte hende at lave blodpølse (med rosiner og fedtterninger) og blodsuppe. Ellers sad moren og sagde, hvordan hun skulle bære sig ad med at lave rullepølse og medisterpølse.
Annas konfirmation blev noget dramatisk.
Om indkøb til konfirmationen fortæller Anna, at hun og faderen tog til Thisted for at handle. De kom ind til Langgaard på Store Torv og bad om at se på stof til 2.-dags-kjole, konfirmationskjole, frakke og undertøj.. Desværre, sagde ekspedienten, de havde ikke noget - og butikken var også ret så tom. Men da de fik snakket med ejeren, kom de med ham ned i kælderen, og her var der alt det de skulle bruge. Det var jo stadig rationeringstider.
Moderen blev syg (af gulsot) og måtte holde sengen 8 dage for og 8 dage efter. De fik fat i Marie Andersen som kogekone; hun kom dagen i forvejen og forberedte maden. Næste dag, selve dagen, kom en anden og tog over.
Anna fortæller: "Vi blev kørt til kirken i naboen Jens's jumbe. Det var sønnen Ole Kristian, der kørte os til kirken og hentede os igen. Der var lagt tæpper i jumben til at tage om benene. Det var Brune hesten, der var spændt for. Den var børstet og pyntet op" .
På selve konfirmationsdagen gik der ild i skorstenen, og gårdspladsen blev fyldt med røg. Arne for af sted på cykel til skorstensfejeren, Jens Hedegård. Han kom og der kom også hjælp fra den tyskerlejr, som lå lidt derfra på Kronens Hede. De ydede en god hjælp, de var dygtige til det! Mens dette stod på lå moderen jo inde i Annas lille kammer. Anna skulle også derind: hendes hvide kjole måtte ikke blive sort!
Forældrenes sølvbryllup. Alle tre stuer blev ryddet. Om morgenen kom venner og bekendte og sang, og Harald Strunck spillede harmonika. Nabokonerne kom og hjalp til: de kom med spisestel og mad i store zinkbaljer. Marie Andersen kokkererede og Gerda Jørgensen tog sig af værtindepligterne. Arnes første barn, Hans Jørgen på 2 år, var med.

Med i arbejdet på gården
Der var mange ting, som Anna tidligt fik lært at hjælpe til med:
Malkning - Hun lærte tidligt at sidde på en træskammel med en spand mellem benene og få mælkestrålen til at ramme spanden.
Få køerne på græs - trække dem fra stalden ud på marken, tøjre dem der, flytte dem til middag og trække hjem med dem til aften - og give dem vand. Læsse møg - efter konfirmationen hjalp hun med til at læsse møg med en 5-grenet greb.
Anna fortæller: "En forårsdag vi såede kålroer - en styrede hesten, den anden maskinen. Pludselig blev det et stærkt snevejr, det var sidst i april. Vi måtte holde inde og vi fik kun sået en fjerdedel af marken. 5 - 10 cm sne gav os en pause i et par dage. Da sneen var væk gik jeg ned og satte pinde ned i jorden, der hvor hjulene havde kørt, så kunne vi begynde igen."
Blev der tid til leg? Ja, det gjorde der rigtignok.
Der var fødselsdagene hos skolekammerater (det var kun pigefødselsdage hun kom til). Man havde 25 el. 50 øre med som gave. Så kom der gang i sanglegene: To mand frem for en enke, Tyv ja tyv ..., Bro, bro brille . . Anna var også god til at lave noget med hænderne. Engang lavede hun et helt specielt køretøj en fiskekasse + et stykke træstamme, der blev savet til fire hjul. Med en rolig gammel hest spændt for kunne hun køre af sted næsten uden at blive set i det høje græs. Engang skulle 3 små kalve ud i marken. Anna skulle klare det alene, da faderen var på arbejde. Hun fandt ud af et system, så hun havde alle tre på et langt tøjr - og det lykkedes!
Håndarbejde? Jo, hun og moren sad da tit i skumringen og strikkede og hæklede. Man sparede på lyset og tændte først lampen, når det blev rigtig mørkt.
Ungdomstiden Gymnastik. Før konfirmationen kunne man gå til gymnastik på skolen om aftenen. Efter konfirmationen var Anna i mange år med til den ugentlige gymnastik, som afholdtes i forsamlingshuset. Man blev krydset af på en liste, og der var en snes stykker på holdet. Det var Johanne Thinggaard og derefter Grethe Viksø som ledte gymnastikken.
Da centralskolen kom, var Anna med til motionsgymnastik. I den nye gymnastiksal var der var der jo masser af gymnastikredskaber: buk, plint, ribber, bomme og tove .... Det var herligt at klatre helt til tops i tovet, det var hun god til. Men håndbold var ikke sagen, det brød hun sig ikke om. Så blev hun sat til at være målmand, og det var ikke spor sjovt.
Anna fortæller: "En vinteraften, jeg var gået til gymnastik, blev det snevejr, da jeg skulle hjem. Sneen dækkede helt vejen, kun enkelte græsstrå stak op, så det var svært at finde vej. Mor var glad, da bagdøren gik op og jeg kom ind. Hun var den første, der kom ud i bryggerset og tog imod mig" . Der var ungdomsmøde en gang om måneden i præstegården i konfirmationsstuen. Dem gik Anna til, og så var faderen hjemme hos moderen. Om søndagen gik hun tit i kirke, og hun gik lange ture ud i skoven, hvor hun nød naturen.
Og til Sankt Hans var de unge budt til fest i præstegårdens have. De sang og legede sanglege hele eftermiddagen, og om aftenen var der et stort Sankt Hans bå1 vesten for købmand Anton Jensens hus, og her mødte alle de unge op igen, og så sang de og havde det meget hyggeligt. Anna kom meget sammen med Levi Andersens børn, især pigerne. Hun skulle altid ind efter dem, når de skulle til bal, andespil eller dilettant i forsamlingshuset. Anna fortæller: "Og når jeg var henne ved Marie og Levi, hvor vi unge mennesker var samlet og stod og snakkede og grinede og drillede hinanden og holdt sjov.- og Marie så syntes det blev for meget, sagde hun så: "Kan I så holde jeres bø' t." -Der blev så stille et stykke tid, så begyndte vi igen og det blev for slemt, så kom det igen: "Kan I så holde jeres bøtte!" Så blev der ro".
Anna fortæller om besøg i Brund: "Engang var jeg inviteret til spisning ude ved Dinsen i Brund. De unge var hjemme, og vi skulle have jordbær, men de var ikke plukket. Så sagde Hilda: Kan I så gå ud og plukke dem! De unge sagde ja -og blev siddende. Anna! Kan du så ikke gå ud? Det gjorde Anna så, men de andre kom ikke; og da jeg havde været derude et stykke tid - de første jordbær røg ned i maven -, så sagde jeg til mig selv: her vil du ikke gå og plukke. Jeg tog skålen med nogle få stykker i og gik så ind. Så sagde Hilda: "Jeg synes du kommer ind. " "Ja. for jeg kunne ingen finde" . Så gik hun selv ud. Alle blev inde - også jeg. Det hørte jeg meget for: at jeg ingen kunne finde. Nok kunne de få mig til meget, men der var grænser. "
Telefon. Der var ikke telefon i huset før i slutningen af 1950 erne. (ikke med i tlf. bog 1956). Skulle man ringe gik man ned til naboen, og da det vist ikke altid var så velset tog man videre til centralen (Trapsandevej 28), hvor Klara Møller Jensen var centralbestyrer.
EL**.** 1948 blev der indlagt lys og kraft. Tidligere havde de haft en kværn med petroleumsmotor. Det var Winther Sørensen, installatør i Hundborg, der fik lagt strøm ind. Det blev et spørgsmål om, de skulle betale for strømtilførsel fra transformatoren, som står i Tvorup - eller fra landevejen op til huset. Winther Sørensen gik varmt ind for, at de ikke skulle betale for mere end afstanden fra vejen. Og sådan blev det.
Badeværelse. Det var først i 1976, der blev lavet badeværelse. Det var murer Chr. M. Christensen, der lavede det.
Sygdom. Begge forældrene blev samtidig ramt af influenza. Det var før Anna var 20 år. Hun skulle så klare alt arbejde ude og inde. Der var bl.a. 5 køer der skulle malkes, og 6-8 1æs roer ude på marken, der skulle ind i laden. Det skulle klares og det blev det. Moderen havde et svagt helbred og havde mange og lange perioder i sengen. Hun fik også nogle lange ophold på sygehuset. Hun fik fjernet den ene nyre. De sidste 3 måneder lå hun hjemme, og Anna og faderen passede og plejede hende til det sidste. Alligevel var hun ikke hos sin mor i dødsøjeblikket, og det føler hun som et savn. Annas mor døde d. 23. oktober 1956. Anna fortæller: "Og da mor lå for døden i oktober kom Frederik Thinggaard og tog vores kartofler op, og da mor var borte - i oktober og først i november - sendte Erik Knudsen (St. Djernæs) sin søn og et par mænd herop. Nu skulle der tages kålroer op med traktor og vogne og maskineri. Far var taknemlig. Ingen ville have noget for det de gjorde. Alt var gået i stå, det var en svær tid! "
Faderen blev en rigtig gammel mand: 87 år. De senere år var han meget svækket. Anna tog mere og mere over med alt arbejdet på gården, og de sidste mange år passede og plejede Anna ham og hjalp ham med alt. Han døde på sygehuset efter at han var faldet ned af stolen og brækket benet. Anna oplevede ikke at være hos faderen den nat han døde. Sygeplejersken syntes godt, hun kunne tage hjem om aftenen, for det så roligt ud. Kl. 2 ringede de så fra sygehuset, at han var død. Anna tog derind og blev længe ved faderen.
Forandringer med gården og den videre drift af den.
I 1962 overtog Anna ejendommen, og hun drev gården i 11 år.
Hun lavede stalden om, så der blev plads til et par små køer og nogle flere søer og smågrise. De sidste var absolut nummer et for Anna, og hun havde da også en heldig hånd med at fede smågrisene op.
1 1966 købte hun jord fra Ejner Øland (7.000 kr.). Det var bare så fuldt af senegræs, at det var næsten umuligt at få det renset.
Anna og faderen hjalp hinanden med det forskellige arbejde. Faderen gruttede selv kornet til dyrene. De havde deres egen kværn, som først var drevet af en petroleumsmotor, og siden ved el-kraft.
Når de skulle have korn ned fra loftet, hjalp de hinanden med at fylde sækkene, så bandt de for dem med et dobbeltstik. Anna husker engang, de skulle have 6 sække ned fra loftet. Hun kunne ikke bære dem på ryggen, men tog dem foran på maven og bar dem ned.
Da Anna overtog ejendommen i 1962, anskaffede hun en lille Danny traktor, den ville ikke rigtig makke ret. Så kom Tage Christensen og kørte faren og Anna over til Mors til en traktorforhandler, hvor Anna så købte en grå Ferguson, der var god, og så skulle der også benzin til. Når Annas bror kom herop, og Anna gik ind til dyrene, kune hun høre bilen blev startet og kørt hen til benzintønden Så gik hun hen til ham og sagde, at det matte han ikke tage og komme på bilen, det var til traktoren. Jo, svarede broren, du kan få det til halv pris. Jeg skal give fuld pris for det andet. - Det var jo nemt at fylde benzin på for ham på den måde!
Der var også meget, der skulle transporteres den lange vej ned til landevejen - også i vintertiden med høj sne, hvor et køretøj ikke kunne komme igennem. Så måtte Anna lægge ryg til, - også mere end den havde godt af; det mærker hun kun alt for meget i dag. Lå sneen rigtig højt slæbte Anna 2 mælkejunger - en i hver hånd - helt ned til landevejen. De største måtte hun tage enkeltvis, slæbe dem skiftevis med den ene og den anden hånd. Så var det godt at slappe af bagefter med en lille lur. Senere foregik transporten på en lille vogn til traktoren; og så blev det sådan at mejeriet (Sandal) af-hentede mælken på gården.
Til marked i Thisted. Det var faderen, der tog til marked i Thisted. Engang kom han hjem med en lille norsk hoppe fra Sennels. Turen hjem havde nok været lang, han havde ved cyklen med den ene hånd og førte hoppen med den anden. Den fik navnet Sif, blev godt forkælet, og blev ellers brugt for harve, plov og vogn. Det første hoppeføl fik navnet Dorte og det beholdt de.
Hegnspæle og brænde. I skoven fandt de træ til hegnspæle og brænde. Hegnspæle huggede de til med en økse, og det var ikke det sværeste ved at sætte et elektrisk hegn op. Det var ståltråden, som det var meget svært at få sat stramt op. Pigtråd var ikke godt for dyrene.
Nogle huslige pligter ved juletid. Der var mange ting som der var tradition i tiden op til jul. Anna fortæller om, hvad der skulle ske den sidste søndag før jul: der skulle bages 6 formkager, 6 lagkagebunde, forskellige småkager: vaniljekranse, klejner, finskbrød og træskohæle.
Om høsten fortæller Anna: "Når der skulle høstes, høstede man fra ydersiden og enderne. Den ene brugte leen, den anden rullede komet sammen og bandt det i neg. Det skiftedes far og jeg til - indtil slåmaskinen og selvbinderen kom. Intet måtte trædes ned eller køres ned med traktor og selvbinder. I nogle år havde vi Aage Møller (gift med Karen) fra Skårup til at høste med traktor og binder. Han mente, at på sådan et lille husmandssted kunne han nemt høste på en dag. Han skulle have 1000 kr. for det; men pengene skulle falde før han begyndte. Han var bange for, at han ellers ingen fik! Men med en dag gik det ikke; der gik to dage eller mere. Jeg sad på selvbinderen og han på traktoren. Så holdt han op, og i stedet kom Arne Nystrup Hansen. Så skulle der høstes med de to store belgiere. De skulle altid stå på det bedste græs, vi havde, med et flere meter langt tøjr. Når de havde gået og gnavet det godt af, flyttede far dem over i heden; der var også godt græs. Men det var ikke til måde for Arne Nystrup Hansen! . Da han holdt op kom maskinstationen fra St. Djernæs og gjorde det med traktor og selvbinder. Bagefter igen havde vi andre: Ove Christensen og Tage. Bagefter skulle komet sættes i rækker: seks neg i hver kærne i to, tre rækker på hvert stykke på marken. Der stod det så til det skulle køres hjem i laden og det der ikke kunne være der blev sat i en stor stak ude i gården. Der stod det så til tærskemaskinen kom og tærskede det. Halmen ind på loftet, senere ind i laden til far for vinteren, og komet skulle op på loftet. Og så måtte jeg rundt på cykel og høre om de kunne komme og hjælpe med at tærske. Der skulle seks-syv mand til. Og når der så var tærsket skulle der ryddes op, rives og fejes, så der så ordentligt ud igen på gårdspladsen".
Engang kom der en landmand op og spurgte efter Annas hjælp i høsten. Anna fortæller: "Landmanden havde fået høstet al hans kom, og det skulle rejses op, om jeg kunne komme og hjælpe ham. Det var en drønende varm solskinsdag; jo, det kunne jeg da godt; og så skulle han have tærsket, det gjorde han selv med en lille tærskemaskine. Og da jeg skulle have tærsket, var jeg nede ved ham, om han ville hjælpe os. Det ville han godt. Og da vi var færdige med at tærske og havde været inde og spise og der skulle betales, siger jeg "Og hvad skal du så have?" "Jeg skal have ligesom de andre," sagde han. Så sagde jeg: "Jeg skal da også have noget for at hjælpe dig. " Så blev han vred. "Det kan vel gå lige op med det, jeg hjalp dig med, så er du da ikke blevet snydt!" sagde jeg." Det var ikke hans mening, at jeg skulle have haft noget for at hjælpe ham, (han plejer altid at have en anden halvgammel pige til at hjælpe sig, men hun var flyttet. Far syntes: "Det var godt sagt af dig!"
Besøg i ferierne. Arnes børn var tit på besøg hos "Opa" og Anna i sommerferier, vinterferier, efterårsferier og somme tider til jul. Børnene elskede at være der, og de blev der meget tit længere end forældrene. De var ikke ret gamle før de klarede turen med tog og bus på egen hånd. (Men dengang havde konduktørerne også tid til, at have et vågent øje med de små passagerer!)
Anna slutter sin beretning således:
"Inden far døde havde jeg lejet det halve af jorden ud til nogle landmænd; og da han var død, måtte jeg leje resten ud på grund af sygdom - til en anden landmand. Han har nu haft det i 16 - 17 år.
Nu skriver vi jo 1999, oktober. Og jeg nyder mit otium så godt jeg kan - her i mit kære barndomshjem."

Anden beretning

Nogle minder - især fra barndommen
fortalt af Anna Kirstine Larsen

Om morfaren, Christian Andersen Hald, fortæller Anna, at hun hjalp ham fra hun var 5 – 6 år.
Han havde fået det ene ben sat af – fra knæet og ned – så der var meget han skulle have hjælp til: når han skulle af tøjet (trøje og vest) og når han skulle ud. Hans kammer lå vesten i huset med dør ud til bryggerset og så ud til stalden. Det var en lang og besværlig vej. Han gik støttet til en bred blå køkkenstol, som han kunne hvile sin benstump på. Anna gik foran og bagved og åbnede og lukkede døre. Der var nogle, der havde ondt af, at han "boede ude i stalden". Så blev døren til hans kammer flyttet, så der var indgang til det igennem soveværelset.
Før han fik benet sat af, kom han ud til forskellige naboer. Han spillede kort med Marie og Bertel Nielsen, som boede i Pejsegården (Trap-sandevej 27). De kunne godt være lidt ondskabsfulde; de snakkede for at han skulle komme hen og bo hos dem. Han kom hjem og skældte ud: hvorfor måtte han måske ikke have lov til at blive boende derhjemme? Far sagde: "Det er da rimeligt, at du må det!" Så forstod faren og moren, at det tilbud var kommet, fordi folkene i pejsegården godt kunne tænke sig at tjene en ekstra skilling på det foretagende. Det var efter den historie, at forældrene ordnede det med døren.
Da bedstefaren døde fik børnene hans værelse.

Overklitfoged Rasmussen kom meget i hjemmet. Deres jord grænsede lige op til plantagen, og staten opkøbte en del jorder af lodsejerne her for at udvide plantagen. Det blev da også til en del byttehandel, og Annas far fik nogle nærmere jordstykker i Hedemarken (Peder Østergaards) og det var godt, for det var et indeklemt husmandssted de havde. Der var også et stykke udyrket jord, der lå lige ved siden af, som Annas far godt kunne have tænkt sig. Da han så engang snakkede om det, fik han som svar: "Det kunne du have lukket munden op om noget før! Nu er det for sent."
En dag faren var ved at slibe bladet på leen og Anna kørte hvæs-sestenen, kom overklitfogeden. Han spurgte drillende: "Anna vil du sælge din bror for en krone?" Uden tøven var svaret: "Ja, det vil jeg, for han vil drille mig." Anna fik kronen, men fortrød alligevel. "Nej, nej," sagde han, "en handel er en handel!" – og Anna var lidt ked af det.
Skoven skulle tyndes ud. Der blev fældet rækker ind imellem. De fældede unge træer blev bundtet sammen i knipper, som faderen kørte til Sjørring mejeri.
Ingvar Jensen og Ejnar Sø holdt fis med børnene. De ville tage en kanin med til børnene, men far sagde nej. Men de satte alligevel en kasse op norden for hønsegården. Børnene kunne så hente den der, men de skulle give 50 øre for den. Da de så kom hjem med kassen, var det en alvorlig far, der mødte dem. Ingvar og Ejnar stod på lur og hørte ham skælde ud, - men så grinede han, og de fik lov til at beholde den.
Ejnar og Ingvar havde en have med frugttræer og buske. De sagde: "Kom på vejen hjem fra skole og få nogle æbler!" Men de skulle komme hver for sig. Arne kørte den ene vej, mens Anna tog hjem og derefter derover og fik 8-10 skovfogedæbler. "Nu skal du ikke sige til din bror, at du har fået dem." Arne fik samme besked. Vi tog hjem og gemte dem. Men de morede sig over os.
Når faren kom hjem fra havet med havgrus, fandt børnene sten med huller i. Dem legede de med: det var deres køer og heste, og de lavede huse med båse i til dem.
Inden børnene skulle begynde i skolen, cyklede faren til Thisted og købte en tavle og en griffel til hver, for vi skulle lære at skrive bogstaver og tal. Moren hjalp dem med at holde griflen og skrive bogstaver og tal – førte hånden for dem. Faren købte en ABC-bog, den var fælles: først skulle broren have den, så fik Anna den året efter.
Så kom vi i skole, og da vi var en 9-10 år var faren henne ved lærer Thomsen og han spurgte: "Sig mig, er Arne og Anna meget dårligt seen-de?" Svaret var: "Ja ved du ikke det?". Det burde læreren have sendt en seddel med hjem om. - Så blev der taget affære: ud til doktor. Hammer i Thisted, som sendte dem videre til en øjenlæge i Ålborg – i Jens Bangs Stenhus. Moderen tog med. Evald Thomsen fra Tvoup skulle køre og der var en anden familie (Andersens fra Kronens Hede) der også skulle med. De var utilfreds med, at der var så dårlig plads i bilen, de ville gerne have haft den for sig selv. Men det gik nu godt nok med at være der allesammen. Og Anna og Arne fik taget mål til briller – de havde begge et meget dårligt syn. Og det er blevet dårligere og dårligere med årene.
Arne flyttede fra Vang skole til Hurup Realskole og læste der i 3 år. Han cyklede fra Vang til Sjørring hver morgen og hjem igen om aftenen.
Nede på stationen var der en, der hed Brix, som stod for at sende togene af sted. Var Arne ikke kommet frem til tiden, gik Brix ud på vejen for at se om han ikke var på vej. Var han det, råbte han: "Skynd dig ! Jeg sætter din cykel på plads." - Inden han var færdig med de tre år i Hurup brød krigen ud..

Den dag krigen brød ud var det meget tæt tåge, den lå helt nede ved jorden. Aage Hørsted var ude efter brænde, Så kom fire store maskiner drønende over hovedet på os.
Under krigen var det vanskeligt at få cykeldæk. Så fik cykelhandleren fat i nogle cykelhjul med træ-fælge med dæk om. Det var hårdt at sidde på sådan en cykel fra Vang til Sjørring.
Arne blev konfirmeret i Hurup kirke. Faren bestilte en taxa til stationen i Sjørring, derefter gik det videre til Hurup med toget Og sådan også på tilbagevejen.
Fra Hurup Realskole kom han til Rungsted statsskole, hvor han gik i 3 år. Det var stadig krig, og han kom kun hjem i ferierne. Men der blev sendt mange pakker af sted til ham med småkager, brød og lagkage.
Anna fortsatte i Vang skole 7. klasse med. En sommerdag sagde lærer Thomsen: "Du kommer herhen i eftermiddag!" Og så fik hun kaffe, boller og småkager. Datteren Grethe var hjemme. De sad på hans kontor og skrev og tegnede og var så bagefter ude i haven og få blommer. "Det var en skøn eftermiddag!"

Anna blev sendt hen til Johannes Jensen og skulle spørge om at låne en toradet radsåmaskine til roer og fik til svar: "Det kan den' manneme være, at I tror at det er kommuneredskaber vi har!" Så vendte Anna om og gik hjem med det svar. Faren sagde: "Det er der ikke noget at gøre ved, Anna; så må vi prøve på en anden måde". De fik så selv fat i en, som de købte som brugt, en dejlig maskine! Far ville også helst have sine egne redskaber.
Så fik vi sået roerne. Da roerne blev store, skulle de hakkes ud som små buske, 1½ hak mellem hver busk, og så efter et stykke tid luges; man kravlede på alle fire. Stod jeg ved den ene ende og kiggede til den anden: "Nej! der er langt!" – bare ned på knæ og så af sted.
Så skulle der slås græs til hø med slåmaskine. "Og da vi havde begyndt, opdagede far, at der var et rådyr med to små lam inde i det. Han sagde:"Anna, du går hjem og henter en rive og går foran maskinen og slår ned i græsset for at få dem ud, så ungerne ikke bliver lemlæstet i knivene." De fik dem først ud, da de kom til de to sidste skår.
Mor lærte mig hvordan jeg skulle malke en ko, jeg fik en trebenet skammel og en malkespand imellem benene. – For at få mælken ud, skulle man bruge langefingeren og så de andre fingre bagefter og så et lille ryk
Når græsset var tørt nok, skulle det vendes og stakkes. Anna skulle også hjælpe med at fodre.
Engang da Arne var hjemme på ferie , skulle de få hestene Lotte og Klaus hjem fra nordmarken. Lotte var lidt vanskelig. Klaus var en kanalje: den bukkede hovedet og de trillede af, lige på hovedet. Det var for meget for Arne, så han ville ikke op at ride igen: han trak den hjem. Men Anna red.
Da Anna var mindre skulle de plante læbælte. Lærer Thomsen kom og gravede hullerne og Anna satte træerne ned i dem. Det var ask, birk, elm og gran.
I kartoffelferien var de ude at samle kartofler op. I høst hjalp Anna også fra hun var 6-7 år og til hun blev konfirmeret. Hun kom tidligt ud i marken med hestene for at pløje og harve.
Et efterår, da far havde pløjet et stykke op, så sagde han: "Når du kommer fra skole, tag hestene, læg seletøj på og gå ned og pløj, hvis du kan." Far havde lært Anna det ved at de gik sammen bag ploven. Men den dag Anna skulle alene, blev det ikke til noget. "Jeg havde fået at vide, at stalddøren skulle være lukket, mens jeg gav hestene hovedtøj på. Det glemte Anna." Hiv, sagde hesten og ud i det frie, og så lod den sig ikke indfange, selv om hun lokkede med brød, kartofler og gulerødder. Den holdt Anna rigtig godt for nar. Så prøvede hun med den anden hest alene, men det gik ikke. Og faren grinte af det!
"Det bedste i min skoletid var skrivning og regning og bibelhistorie og katekismus. Synge det måtte jeg ikke, fordi jeg havde haft halsbetæn-delse. Så blev jeg salmebogsholder for læreren!
"Så købte far et lille nordbagge-føl, som fik navnet Sif. Det skulle vokse op og blive stor og afløse Lotte og Klaus. Så døde Lotte førend vi anede det og måtte så ud og anskaffe en ny hos en hestehandler.
Nordbagger blev fars store interesse.
Sif fik et hoppeføl, som blev kaldt Dorte. Da den blev stor fik den et føl, som blev kaldt Lydia. Det blev også min interesse.

Mor var tit syg, lå meget i sengen. Når jeg kom hjem fra skole, så blev jeg sat til at lave mad, skrælle kartofler og koge dem og lave sovs. Engang jeg skulle lave sovs, hældte jeg varmt kartoffelvand ned over melet, det blev ødelagt. Mor sagde trøstende: "Du laver noget andet. Brug kold mælk eller koldt vand i stedet for."
Når vi var næsten færdige med at fodre, og far var på arbejde, så blev lygten og lamperne fyldt op med petroleum, klar til brug. Så holdt vi en lille pause, lagde os på sofaen, hver i sin ende, og nød skumringstimen. Det var hyggeligt! Og når foderet, hø og halm, var parat til aften-fodring og malkningen overstået, og kom far hjem efter at han havde været ude at arbejde for andre, spiste vi. Og så satte vi os ind i stuen med hængelampen tændt over bordet: far med avisen, mor med strikketøjet og Arne og Anna med lektierne til næste skoledag. Anna lærte også at strikke strømper og fingervanter. Hun havde én interesse: gymnastik
Far kørte oppe ved lejren ved Kronens Hede. Under krigen var der barakker og 5 store udkigstårne vest for skoven. Da de tyske soldater rejste hjem, kom der tyske flygtninge derop. Far blev ved med at køre op og arbejde deroppe. Han skulle rydde op efter tyskerne. Han arbejdede i det hele taget meget med heste og vogn for at tjene noget ekstra. Dengang soldaterne var der var der også nogle kvinder, der arbejdede oppe i køkkenet.
Da far skulle rydde op deroppe, fik han små bræddestumper med hjem at fyre med. Så kom der en lastbil (det var Kren Møller, Kr. Fårtoft og en mere) og de hentede det hele – ikke en pind var der tilbage.
Og så gik de hen og klippede pigerne. (Helga – byens fattigste pige, der boede i fattighuset. Men Karen turde de ikke klippe, for de havde en skrap schæferhund; - hende fra Thorsted rejste til København og gemte sig.
Da krigen var slut blev faderen dømt til at betale de penge tilbage, han havde tjent hos flygtningene og ellers fra krigens tid. Sognerådsformand Chr. Sigshøj mødte op hver måned: "Du ka' et' slip' for at betål'." Men far ville ikke, og han sagde: "Vi går ind og sætter et brev sammen. Du skriver Anna."
Så skrev vi til statsminister Jens Otto Kragh, at det var et indeklemt husmandssted med megen sygdom i familien. Svaret kom, at far var frikendt for at tilbagebetale pengene. Det blev en skuffelse for sognerådsformanden.

Blandt flygtningene som et par år boede i barakkerne fandt Arne sin kæreste, Hertha Elfrida Wichmann. Arne rejste på seminarium i Haderslev for at blive lærer. Det blev han på to et halvt år. Efter endt eksamen rejste han til Tyskland og giftede sig med Hertha. Der skulle en borgerlig vielse til for at få hende ud af landet. Hun havde en bror, der hed Joakim og en bedstemor, som de kaldte "Oma".
Arne fik plads i Vildbjerg skole, og så kom de hjem i februar måned, hvor far og mor holdt bryllup for dem i Vang kirke og fest i Vang forsamlingshus bagefter med spisning.

Da vi var mindre
Naboerne havde en ven, noget familie som de kaldte Københavner-Ejnar. Han kom op og besøgte os hver dag, når han var på ferie. Så fik vi somme tider en krone, som vi helst ville putte i sparebøssen. Det måtte vi ikke! Så fik vi ingen, sagde han. Den skal du købe bolsjer for. Han tog os i hånden og gik hen til købmand Jensen, hvor vi fik en stor 1-punds kaffepose fyldt med bolsjer. Vi var glade, kunne næsten ikke nænne at spise dem. Stolte og glade gik vi hjemad med ham ved hånden. Det varede længe inden vi fik dem spist!.
Engang Arne havde haft fødselsdag havde han fået lov til at tage nogle skolekammerater med hjem. Så fik han et stykke chokolade af hver, og han puttede dem i en cigarkasse uden låg. Pludselig en dag var der et stykke væk. Anna fik skæld-ud : "Du må ikke gå og tage Arnes chokolade!."
Det havde jeg heller ikke gjort; de ville ikke rigtig tro mig. Så pludselig dukker tyven/tyvene op: musene! Det næste stykke chokolade var der gnavet i; - og så fik Anna hendes ryg fri!

Hos købmanden
Anna var hos købmanden for at købe ind; hun skulle have mel, gær, margarine. Sinne siger: "Skal du hjem og bage?" Anna: "Ja jeg skal så." Så kommer Sinne med et råd: "Køb 2 pk. gær og ½ pund fedt. Tag så lidt fedt og lidt margarine, halvt af hvert. Så får du noget dejligt brød. Så bli'r det aldrig tørt for dig, Anna." – en god ting at lære.

Arne og hans børn
Arne fik en søn ved juletid, og han blev døbt i Vildbjerg Kirke.
Den næste var en pige, hun døde ved fødslen. Så var Hans Jørgen enebarn i 4-5 år. Han ville gerne op til Vang. Så sendte Arne ham med toget til Thisted. Anna var tilfældigvis i Thisted. Stolt kom Hans Jørgen med rygsæk på ryggen. Da han så Anna stige ud af bussen, blev han glad. – "Skal vi gå hen og få et par pølser og en sodavand!" – og så hjem til Vang. Han blev der i 14 dage.
Så flyttede Arne til Herning som lærer på seminariet. Her sad de først til leje i en lejlighed, men så byggede de selv et hus – og han blev forfremmet til lektor i tysk.
Så kom der en pige, Liselotte, og senere en dreng, Hartmut. Da børnene blev lidt større kom de herop i alle ferier og lavede spilopper herude.
Engang der skulle være storvask, skulle der skiftes tøj. Hans Jørgen og Liselotte gik det fint med, men Hartmut ville ikke af tøjet, han stak af ud – Anna bagefter, fik fat i nakken på ham: "Værs'go! Ind og skift tøj!" – Han var vred, sur, gal og tvær. Når der skulle malkes og børnene lavede for megen uro i stalden og ville drille, - det bedste middel var så en mælkestråle lige i ansigtet på dem. Særlig Hartmut kunne være fræk – en vildmand og en spilopmager – men så kunne han komme ud!

Engang børnene var heroppe og fiskehandleren havde været her med rødspætter, sagde jeg til Liselotte, da vi skulle spise middag: "Hent lige en rødspætte." Hun kom forsigtigt med den mellem fingrene og lagde den på bordet: Uha! uha! – hendes fingre stank af fisk. Jeg sagde til hende: Det var en "træ-rødspætte" (et skærebræt), du skulle komme med! Vi grinede. –stakkels Lotte. - De morede sig meget heroppe i sommerferierne.
Så blev børnene større og fik hver deres job.
Lotte fik plads nede i Luxembourg ved EU-parlamentet. Nu har hun været der i 24-25 år, så hun har gjort det godt. Og så blev hun gift og har to børn: pigen Sandra og drengen Mark.
Hans Jürgen blev gift og kom til at bo i Brande som arbejdsmand. Han havde et bijob på en restaurant.
Hartmut blev sømand og han læste til styrmand og kom ud at sejle med store skibe, bl. a. et stort olieskib. Han fik 2 børn i første ægteskab.
Alle tre blev skilt fra deres første ægtefæller; men Lotte og Hans Jürgen giftede sig igen, og de blev godt gift. Hans Jürgen slog sig ned i Berlin, og her fik han datteren Eva (her i 2003 er hun 4 år).
Hartmut blev en vildmand, en "spilopper" – og fræk. Han blev gift igen, men skilt efter et halvt årstid. Han bor på Fanø.

(Minderne er fortalt i 2002 – februar 2003 til Birgit Høyrup)

Tredie beretning

MINDER
fortalt af Anna Larsen efteråret 1999 til foråret 2000

"Engang jeg skulle have inseminør, havde jeg lukket de andre køer ud. Jeg syntes, det var synd at den ene skulle stå inde og brøle, så jeg satte den næsten lige udenfor døren, så kunne jeg nemt hente den indenfor.
Fem minutter senere holdt han udenfor stalddøren, en stor og kraftig mand. Han sagde: "Når jeg kommer skal koen være inde. Jeg skal ikke holde her hele dagen!" Jeg svarede: "Det vil jeg heller ikke have dig til!" Han skar mine grise, 50 Øre pr. stk., og afhornede mine kalve. Når han skulle til det, sagde jeg: "Nu går jeg, så må du selv gøre det." Og når jeg skulle høste, kom han og sagde: "Få så noget plastik og læg kornet ud på det, så skal jeg komme og hjælpe dig med at få kornet i sække og få det ind i laden og så op på kornmagasinet." Den store talje var sat op i bjælken og et stykke reb med en hest bundet til. Han stod oppe på kornmagasinet og tog imod sækkene, og jeg stod nede i laden og bandt rebet om kornsækkens munding.
Han kom også og hjalp mig med at lægge møddingen i store bænke. Det eneste han forlangte, var to spande vand og en børste til at vaske hans støvler med for at gøre dem rene.
Han kom tit og så til far og havde altid blomsterplanter med om sommeren. Han var meget interesseret i haven, og det var far også. Så blev der plantet blomster. Han ville aldrig have noget for det. Og når han skar mine grise og afhornede mine kalve, - han tog aldrig noget for det. Han sagde: "Du skal ikke give noget, men blot holde din mund."
Så blev han syg, fik noget med hjertet. Den sidste gang han kom her og ville se til os, var han helt hvid i ansigtet, så meget dårlig ud.
Dagen efter var han pludselig død.- Et stort savn for os begge to."

"Engang jeg var på sygehuset og var blevet opereret, lå jeg der over en måned, og min broder og Hans Jørgen var heroppe ved fader. Jeg havde en stor tyrekalv nede i stalden, - og Arne kom ud på sygehuset og sagde: "Vi skal have den tyr ud! Vi kan ikke være i stalden for den!" "Vent, nu kommer jeg snart hjem," sagde jeg.
Da jeg var kommet hjem ,sagde jeg: "Nu vil jeg ud i stalden." "Det må du ikke!" Jeg gik bare hen og lukkede døren op til stalden og sagde: "Hvordan har I det ?" Da kiggede tyren op, og jeg gik hen og kælede med den, - så kendte den min stemme og faldt atter til ro. Jeg havde den over en halvanden måned bagefter. Den havde længtes efter mig. Det havde det hele vist gjort. Nu var der kommet en kendt stemme hjem!
Men det værste var, da jeg var blevet opereret og havde ligget på sygehuset lige ved fem uger og skulle hjem, da fik jeg at vide: "Du må ingenting bestille eller løfte på i 3-4 måneder."
Nabokonen malkede morgen og aften, - så var det bedst at holde sig fra stalden; og en landmand, der gik ud som daglejer for at tjene penge, kom for at fodre og muge ud i stalden. Og da han skulle flytte min bedste so fra grisene over i en anden bås, var den ikke til at have med at gøre for ham. Der var så fedtet og levret i gangen ved stien; han havde ikke strøet med halm og heller ikke med lidt sand.
Så skred den. Den arme so skreg og kunne ikke rejse sig. Han ville sætte en fod i hovedet på den, så den skulle flytte sig. Jeg sagde alvorligt: "Det går ikke. Du går om og tager fat i halen på den og løfter den op." Det gjorde han så og fik den ind, hvor den havde gået. Jeg ringede så til Rosenbom, han kom hurtigt. "Desværre Anna, den har bækkenbrud, den må nødslagtes på stedet med det samme." Han ringede til slagteriet. De kom og skød den og slagtede den, - og jeg fik ikke mange kroner for den.
Landmanden kørte, da han havde flyttet den tilbage, - sagde ingenting, bare kørte. Han tjente mange penge her, men kunne ikke få dem til at slå til, fandt jeg ud af. Det var en dyr tid, Det varede godt over 4-5 måneder."
"Da jeg måtte holde op , solgte jeg en god malkeko, der lige skulle kælve. Den blev solgt til en landmand i Vandet : den ville ikke æde ej heller give mælk.
De havde dyrlæge flere gange. Han sagde: "Den fejler ingenting. Hvor har du købt den?" "Ude hos Anna Larsen i Vang." "Så er det derfor. Den fejler ingenting! Den længes efter hende!"

"Kornmagasinet på loftet over hestestalden lavede jeg selv af tømmer, som jeg havde købt og det var høvlet og "plowet".
Det skulle man være meget forsigtig med, men når jeg bare havde en tommestok, sav, hammer og søm og vaterpas, så var jeg godt hjulpet.
Jeg fik smed Badstue til at lave en lille vogn til min grå Ferguson. Han lavede en jernramme, jeg havde fået bjerget et par gummihjul og lavede så selv træværket. Så fik jeg en dejlig lille vogn til at transportere flere ting på og til at køre fader i. Han sad på nogle sække og en pude og tæppe omkring sig. - Ellers kunne han jo ingen steder komme; han skulle da også somme tider med ud. Ingen kørekort til traktoren, alt gik godt, når det var til landbruget - . Vi kørte også op på kirkegården. Han skulle da ikke altid sidde her ene hjemme, når det bare var en smut-tur."

"Engang da jeg pløjede gratisjord med hestene Sif og Dorte, måtte jeg selv stille ploven med dybden og selv pløje op. Det var så lige pløjet og lå pænt i furen; det var som der var trukket en snor!
Skulle jeg ind og have lidt formiddags- eller eftermiddagsmad, hængte jeg tømmerne på håndtaget og gik så ind; de blev begge stående stille til jeg kom igen. Når de så, jeg kom, drejede de hovedet. Jeg havde et stykke rugbrød med til dem.
Og tingang jeg såede kålroer måtte jeg selv indstille maskinen på det mindste hul, der var. Der kom kun et frø ud ad gangen med en to cm's mellemrum. Naboen sagde: "At du tør." - Det var nemt at tynde ud - og ren var jorden!"
"Når det blev forår stod jeg altid op kl. 4 om morgenen. Der skulle skrabes ned ved dyrene og fejes og strøs i fodergangen. Køerne. skulle have grutning og forderblanding, kalvene grutning og syrnet mælk. Hestene skulle fodres og der skulle malkes med malkemaskine, og den skulle gøres grundig ren. Så skulle jeg ned til vejen med transportspandene til kl. syv morgen.
Så skulle der muges ud i stalden, søer og smågrise skulle fodres; og disse skulle der også gøres rent ved.
Om sommeren skulle køerne på græs, og så skulle markarbejdet gøres. Og herinde skulle tingene også passes.
Og alt skulle ordnes efter høsten og plej es inden vinter. Engang nåede jeg
ikke at blive færdig med at pløje. Et stykke på 6-8 furer var tilbage; så blev det
frost. Det blev først pl om foråret på gammeldags facon, og det kunne tydeligt
ses til sommeren: efter var den bedste!

Jeg havde også meget arbejde om aftenen i stalden. Jeg var aldrig færdig før kl. 10 om aftenen. Jeg fik altid skældud for at jeg var et svin til at strø hos mine dyr med et godt lag halm!
Engang var jeg henne ved en gård, om jeg kunne kube noget halm. "Du må
"Forhen - i barndommen - der blev der brugt en fjertands-harve og en dobbelt krumtandsharve - et stykke reb bunden i enden af harven og en stor tung krumtandsharve.
Der blev rebet bundet i hjørnerne, og så skulle man gå og løfte op i den, så senegræsset kunne falde af, hvis der var sådan noget. Det var tit det skulle gøres, inden det skulle pløjes til vinteren. Og om sommeren, når der var sået skulle der tromles med en stor jerntromle. Alt skulle gøres godt og grundigt - både i stalden og på marken!
Der var meget der blev forandret, da traktoren kom, og så begyndte man jo også at sprøjte for ukrudt.
få det, men du må selv presse det." Ingen arbejdsmand kunne jeg få fat på; så sagde jeg til mig selv: "Så gør du det selv."
Jeg var nede ved Leo Pedersen, om han ville presse 1000 baller til mig ved den gårdmand. "Ja, det skal jeg nok," sagde han," Jeg begynder så snart det er blevet tørt til det." - begyndte med det samme.
Anna hjem, vognen var klar, - forkede selv 300 baller op på vognen. Vognen havde nogle høje endestykker; dem brugte jeg som stige. I løbet af en 2-3 dage var det hele bragt hjem. Far lagde halmstakken, men han kunne ellers ikke så godt holde til det mere.
Så var der både takket og betalt, når jeg selv gjorde det - og jeg sparede mine '"Og s *a snart der var høstet og komet og halmen fjernet skulle der skrælles, så harves på langs og så skråt. Det gjorde vi flere gange i løbet af efteråret pløjes, så og så skulle der pløjes inden vinteren satte ind.
Der skulle tyndes roer med en hakke, da især dengang vi begyndte med sukkerroer. Et år, da vinteren begyndte tidligt - først i november - havde vi kun fået bjerget seks lag sukkerroer. Kålroerne sad i jorden, da blev det pludselig vinter med masser af sne. Der kunne vi så gå og tage roer op hver eneste dag hele vinteren- en god lille læs - og få dem hjem i stalden for at få dem varmet op. Sneen lå lige til det begyndte at blive forår. - En streng vinter. Da havde vi en roe-rasper med håndkraft, som vi altid havde lige fra barndommen af, hvor vi raspede roerne."

Så var jeg uheldig; mine røde køer fik i tre generationer trådt patterne i stykker? - Så blev så solgt til eksport. - Lavede så stalden om til flere køer og søer med små grise. Jersey-køer 9 stk., og 9 søer.
Der var nok at se til, der var jo også fader og marken. Jeg pløjede, harvede og såede selv, tog selv roerne op og høstede dem hjem i en stor kule, der blev dækket med halm og jord. Siden blev det maskinstationen, der tog roer op. Så blev de dækket med halm og plastik og halm til sidst. Det skulle jeg klare.. Fader kunne ikke så godt mere. Jeg skulle også have 3 - 4 læs roer ind i stalden i et roehus, jeg havde lavet der, så jeg havde roer inde til en 14 dage ad gangen.
Jeg skulle også gøre rent herinde og passe fader og ham skulle jeg tit ind og kigge til.
Men så meldte sygdommen sig hos mig. Jeg måtte sælge søerne og smågrisene, en kvie og en ko blev solgt, resten gik til eksport.
Hestene beholdt jeg mange år efter, men så sagde min ryg også stop. Jeg kunne ikke bære en halv spand vand ned til dem! Så blev de solgt."
"De første år efter at fader var død ville jeg ingen steder. Jeg ville være hjemme, tavs og indelukket.
En dag kort efter at far var død gik jeg en tur ned til vejen. Gjerløff kom kørende, han holdt ind og spurgte: "Vil du med en tur til Vangså?" - Sagde fintet i bilen, kun hvad jeg blev spurgt om. Jeg kom ind at sidde i deres hobbyrum, - sad lige så stille. Han fandt en jakke: "Tag den på og gå en tur ned til havet!" Det gjorde Anna. Ved havet var der en hvid høj bræmme af skum helt oppe i klitterne. Havet var sort og ond. Det hjalp ikke på Annas humør, da hun så det; det blev bare værre. -Jeg gik langsomt tilbage til huset, satte mig ind og sagde ingenting.
Så skældte Gjerløff ud: "Lyset på bilen brændte! "Du kunne være kommet til at gå hjem!" - Sagde ingenting. Så kørte han mig hjem til vejen igen. Det var ingen fornøjelsestur!
Og engang jeg var ude ved ham, sagde han så: "Du skal lave et kollektiv!" sagde han. - "Nej!!" - Det var ikke efter hans hoved. - Siden kom han ikke mere.
Senere begyndte jeg så at tage ned i terapien på Søskrænten. Jeg strikkede strømper og syede puder og var også med på udflugter flere steder hen og også med på kirkens udflugter. Men så kunne jeg heller ikke holde ud til det. Slut med alle fornøjelser.

"Der var engang, hvor jeg havde fem små grise, som ikke ville vokse og trives. Så kom der en handelsmand og bød mig 50 kr for det hele. "Kan jeg ikke få mere, så kan de enten leve eller dø - så vil jeg ikke af med dem!" Så blev han sur og gal, fordi han ikke måtte få dem.
Så kom jeg i tanker om: Så kunne de blive smidt ud i en fold, som jeg lavede til dem af 6 - 8 hegnspæle og hønsevæv, pandeplader i bunden til at de kunne ligge på i noget halm; og mod syd pandeplader til at læ - og mod vest ligesådan. Så lavede jeg selv et fodertrug af brædder med skrå ender. Og så kom de derud og kunne gå og rode i jorden og ligge godt i noget varm halm.
Så begyndte de at trives, da der var gået et stykke tid. Og lige inden vinteren begyndte - sidst på efteråret, - kom de ind i stalden i roehuset, - og så kom de til slagteriet. Så der var gode penge at tjene."
"Forhen gik vi eller cyklede på en herrecykel ned til vejen med transportspandene med mælk. Vi havde somme tider en spand på stangen, en hang på styret og en på sædet. Engang hvor jeg cyklede ned med det, kom nabokonen ud -"om hun kunne få en liter mælk?". Jeg blev lidt bange, jeg havde god fart på, så valtede jeg med spandene og det hele - var hurtig i bevægelsen med højre hånd op på låget - for at låget ikke skulle ryge af og mælken komme ud. Der lå Anna med det hele og spanden halvvejs over min venstre arm og cykel over venstre ben. Men jeg kom da fri ved egen hjælp, og mælken blev reddet. Det var det vigtigste!"
"Når broderens børn var på besøg, blev der storvask før de tog tilbage, så de havde rent tøj med hjem. Den mindste, Hartmut, var stædig; han ville ikke i rent undertøj, og han løb sin vej. Anna sagde "Du skal!" og løb efter ham og greb ham i nakken og sagde "Værs'go at komme hjem!" Da vi var kommet hjem, blev jeg hos ham til han havde skiftet tøj Hans Jørgen, den store, var flink til at hjælpe: han "vuggede" med vaskemaskinen og puttede tøjet i vridemaskinen. Engang var han ikke vågen nok ved den elektriske vridemaskine: hånden og den halve arm røg ind. Jeg fik trykket og standset maskinen, og der skete fintet.
Da de så kom hjem med den rene tøj fint lagt sammen, så kom kufferten med indhold ned i kælderen og blev stående der. Tøjet lugtede af stald! - har jeg fået at vide bagefter."

"Forhen såede jeg salpeter ud på roerne fra en balje - reb over venstre skulder, kastede, strøede det ud over roerne med højre hånd. Jeg såede 10 sække ud på den måde. Traktorhjulene ville ødelægge alt for meget!
Et hårdt stykke arbejde, men det blev gjort sammen med alt det andet. Det var bare om at blive ved til det var færdigt."
"Der var et år, da jeg var barn. Da mistede vi en af vore heste, Lotte. Så var jeg henne ved naboen, Mads Møller, og spurgte, om vi kunne låne hans hest. Det var en hvid hest. Det kunne vi godt; men for at være god ved den, holdt vi tidligt op, sådan ved 5-tiden, satte den på græs til hen på aftenen ved 8 - 9 tiden. Så sagde far: "Kan du trække hen med den".
Da jeg kom derhen sagde Mads Møller: "I morgen bliver hesten hjemme." Jeg skulle hilse fra far og sige "Tak for lån" -fik fintet svar!
Så var vi henne hos en, der hed Sigurd Christensen. Han havde en ung gråskimlet hest - en 3 år -. "Den kan I godt låne" sagde han, "Op på ryggen på den, Anna." Da vi kom til aften var jeg henne at levere den igen, jeg kom ridende. Så
grinede han og sagde: "Den er ellers ikke ridevant!"
Den havde vi gavn af flere gange, også til høst; vi lagde en hest og høstmaskine til, og han lagde en hest. Vi høstede for hinanden.
Så en høst blev Anna syg. Vi skulle ind og have middagsmad, fik jordbærgrød. De var søde; så var det slut med Anna. hun måtte ud - og så hjem og i seng. De andre fortsatte høsten."
"Så var der Jens - hans hest døde også; han vidste ikke hvordan han skulle få arbejdet gjort. Far sagde: "Du må låne de to gule med plov og det hele. Så fik han kornet i jorden og pløjet til roer. Da det så var gjort, spurgte han far: "Vil du hjælpe mig ved at købe en hest?" De var henne ved en, der hed Thomas Nystrup i Damgaard. Han havde en halvstor brun hest, og den købte de. Så fik han hans hest - og den var de glad ved.
Engang de havde været i Hundborg i jumbe, kørte de hjem ved aftenstid. Så kørte de i en groft. - Stængerne til jumben knækkede. Der lå de begge to lige bag hestens ben. Den stod ganske rolig. Ingen kom til skade - kun jumbens stænger gik i stykker. - Nye stænger til jumben."

"Der var et forår, hvor vi havde fået sået korn, og det skulle harves over. Far havde de to andre heste, og der var kun en plag tilbage på c. 21/2 år.
Så bar Anna ukrudtsharven hen i marken - så den var parat; - så hjem og ha' fat på den plag, og den skulle spændes for harven. Men den ville nu ikke stå med enden mod harven, men ville have hovedet henne ved mig. Så kunne jeg jo ikke spænde den for. Gode råd var dyre. - Det skulle ikke mislykkes for mig at få harvet den jord!
Så tog jeg hamlen og skaglerne og gjorde det klar, hamlen op på enden af hesten, så den var parat til at sætte i krogen - og tømmen ned langs siderne af den, så den ikke kunne dreje. Det var en cirkusforestilling, og jeg skulle - lige når den ville dreje - snart rykke i højre og snart i venstre tømme, - og så gik det fremad!
Da jeg var færdig med at harve, - hesten inde og alt på plads igen, kom far hjem og sagde: "Hvordan har du båret dig ad med at lade den gå enspænder?"
Det var den ikke vant til!"

"En dag jeg var i Nordmarken og arbejdede med at radrense, skulle jeg hjem og lave middagsmad. Op på hestens ryg - det gik hjemad i galop og trav igennem heden, bakke op og bakke ned. Da vi var lige i nærheden af huset havde den for meget fart på; jeg nåede ikke at bremse den, - der var en høj kant ned. Hesten snublede, - slog først en kolbøtte. Anna røg langt op over halsen på den og ud over marken.
"Bang!" sagde det lige bag ved Anna. Der lå både Anna og hesten - den lå få meter fra Anna med bagdelen imod mig. - Anna hurtigt op, hun så at dens hoved lå inde under dens hals - hev i seletøjet. Halsen var heldigvis ikke brækket! -Så rejste den sig og rystede hoved og krop. Den fik et par ekstra klap, da jeg så at alting var vel med hesten. Den fik et par ekstra skovlfulde valset havre, da den kom ind - og endnu en ekstra klap på halsen. Alt var jo endt lykkeligt!
Der kunne jo godt være sket en tragisk ulykke både med Anna og hesten.
Siden den dag brod Anna sig ikke om at komme op at ride, hun foretrækker at gå ved siden af."

"Da vi var børn havde vi ingen hund, (den var død). Så kommer far ud og slagte et sted, og en sen aften kommer han hjem og kommer ind i stuen med en sæk - vendte den på hovedet, og ud af den kom en lille sort krøllet hundehvalp.
Vi blev så bange, sprang op på bordet, sad deroppe og kiggede, turde ikke gå ned. "Kom I bare ned. Ned med jer!" sagde far og mor. (Vi måtte jo ikke være på bordet.)
Det varede ikke længe før vi omfavnede det lille dyr. Den blev vi så glad ved, havde den i mange år. Så blev den syg, fik noget eksem, lavede sig en lille rede omme i skoven og var der hver nat under et stort grantræ.
Så sagde far: "Den skal vi have skudt en dag."
Det var vi jo kede af.
Pludselig en dag, hvor jeg var med far ude i marken - han var ved at køre roer - kom to jægere og far sagde: "Kan I ikke skyde den hund?" "Jo, det skal vi nok gøre." Så tog far fat i tommerne ved hesten og tog mig ind til sig. Jeg græd. Min bror var inde ved mor, og da han hørte det gav et knald for han skrigende og grædende ud af døren, - var klar over at nu var Rolf blevet skudt. Han løb om i skoven - var utrøstelig. Vores bedste ven var taget fra os. Han var ikke til at trøste. Far og mor var bange , han var ved at gå fra forstanden, sådan græd og skreg han.
Et halvt år gik, så kom en schæferhund tilløbende på mejeriet. Det var en stor hvalp på 1 års tid. Den lå inde i stalden, hvor mejerikuskene satte deres heste ind. Så sagde Buus: "Er det nogen af jeres hund?"
Nej, det var ikke nogen af mælkekuskenes "Og vi ved ikke nogen, de savner den: Men Fynbo-Larsens har ingen hund, så måske vil de gerne have den?"
Så sagde mælkekusken det til far, så kunne vi henvende os til mejeribestyrer Buus. Far tog derned - skulle give 2 kr. for den, fik den med hjem - en flot schæferhvalp, som blev kaldt Kasse.
Et årstid efter kom der en uldhandler herop, - stod og kiggede på hunden. Hunden kiggede igen.
Så sagde han: "Hvor har I den hund fra?"
"Den har vi haft siden hvalp", sagde far.
"Den ligner akkurat den, jeg har solgt til en sømand, men den sprang overbord, da de var ude at sejle." De havde efterlyst den både her og der. Det var nemlig en hund med en meget fin stamtavle.."

"Den næstsidste hund, jeg havde -
Det var en dame inde fra byen, der havde henvendt sig til Rosenbom; hun havde en hund, der var op til 1'/2 - 2 år, dresseret og renlig - om han ville aflive den, eller om han vidste nogen, der ville have den og være god ved den. Det var en schæfer.
"Ja jeg har en dame, der mangler en hund." Han ville godt køre ud med den. "Hun behandler den godt!" Så om eftermiddagen kom Rosenbom med den, gik om , og lagde snoren på den, gav mig den og sagde: "Nu overlader jeg hunden til dig Anna." Inde i bilen havde de hvide tænder været fremme. Jeg fik snoren, kælede og snakkede med den, gik herind i køkkenet, fandt sukkerskålen, og den fik 2 - 3 sukkerknalde. Så kom far og Rosenbom ind. "Det går jo godt, ser det ud til," sagde Rosenbom. Den første nat var den i laden i snor i en god lag halm. Den nat blev der ingen søvn: den hylede og smågøede. Så sagde far: "I morgen nat tager du den ind ved siden af din seng." Jeg lagde 10 aviser og en tæppe ovenpå, hvorpå den kunne ligge. Så var den glad.
Siden lå den altid herinde hos os, - lå mest ved min side hele tiden. - Et stykke tid efter kom der en mand, ham kunne den ikke lide. Far sagde: "Vil du hjælpe mig i seng." Det gjorde jeg, men hunden blev liggende inde i stuen ved døren til soveværelset. Så ville manden rejse sig og tage en avis. Det kunne han ikke komme til; han måtte pænt blive siddende på stolen. "Jeg må hellere køre." Hunden fulgte ham til døren."
Der var en juleaften, hvor min bror Arne, Hartmut og Lotte var heroppe. Lotte og Hartmut ville ikke være sammen med Arnes dame. Vi fik en hyggelig aften. Juledag skulle jeg med til Herning og være der en dagstid. Vi kørte om ad Skive med Lotte og Hartmut. Vi kom til Herning; der var koldt i køkkenet og stuen. ~ Vi skulle have frokost, så kimede telefonen. Det var Mette: "Kommer du ikke og henter mig?" "Jo, jeg skal lige have noget at spise sammen med Anna." Han havde lige sat sig, så kimede telefonen, igen. Det var Mette igen. Det fjorde hun flere gange. Så sagde han:" Anna vil du rydde af bordet og sætte opvasken hen i vasken?" Det gjorde jeg.
Så fandt han julekortene: Jeg kunne sidde og læse dem. Men der var ingen varme i stuen. Han kørte; så var Anna henne og kigge på radiatoren og lukkede op. Så blev der en god varme efter et stykke tid

Så kom Arne og Mette hjem. Mette sprang på hovedet i opvasken, sagde ikke ~ goddag eller noget, svarede ikke på mit goddag. Så kom Arne ind i stuen. "Har du lukket for varmen?" "Ja, jeg vil ikke sidde og fryse."
avedøren blev smækket op, radiatoren skruet ned; hen og kigge på termometret. - Så var varmen væk. - Koldt igen.
-Næste dag over middag tog Anna toget hjem. Der var der varme og hygge!